

AYOLLARNING SIYOSIY QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIDAGI ISHTIROKI: O‘ZBEKISTONNING 2024-2026 YILLARDA ERISHGAN YUTUQLARI

Kokanova Nursuliu

Yoshlar ishlari agentligi ta’lim, ilm-fan, bolalar va xotin-qizlar siyosatini muvofiqlashtirish boshqarmasi bosh mutaxassisi

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi O‘zbekistonda ayollarning siyosiy qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtiroki dinamikasi va so‘nggi ikki yilda erishgan yutuqlari tahlil qilinadi. 2024-yilgi parlament saylovlari natijasida Qonunchilik palatasida ayollar ulushi 39,19 foizga yetib, O‘zbekiston IPU reytingida 36-o‘rinni egalladi. “Gender tenglik va boshqaruv” indeksida 103-o‘rindan 52-o‘ringa, Jahon bankining “Ayollar, biznes va qonun” indeksida 48-o‘ringa ko‘tarildi. 2026-yilda qabul qilingan yangi hujjatlar bilan xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari mustahkamlandi. Tadbirkor ayollar soni 230 mingga yetdi. Tezisdagi ushbu yutuqlarning omillari va kelgusi vazifalar yoritilgan.

Kalit so‘zlar:

siyosiy ishtirok, parlament vakilligi, xalqaro reytinglar, O‘zbekiston, IPU, Jahon banki, gender tenglik, ayollar liderligi

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ayollarning siyosiy qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtirokini oshirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. 2022-yil 28-aprelda “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonunga muvofiq, xotin-qizlar manfaatlariga ta’siri baholanmasdan turib, hech bir qonun qabul qilinmasligi belgilangan. 2025-yil 18-martda esa Senat qarori bilan 2030-yilgacha bo‘lgan davrda gender tenglikka erishish strategiyasining amalga oshirish dasturi tasdiqlandi.

Ushbu tezisning maqsadi – 2024-2026 yillarda O‘zbekistonning ayollar siyosiy ishtiroki bo‘yicha erishgan yutuqlarini tahlil qilish, erishilgan natijalarning omillarini ochib berish va kelgusi vazifalarni belgilashdir.

Parlament vakilligi dinamikasi va xalqaro reytinglardagi yutuqlar

Parlamentdagi ayollar ulushi

2024-yil oktyabr oyida bo‘lib o‘tgan parlament saylovlari natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston Qonunchilik palatasida ayollar ulushi **39,19 foizga** yetdi. 150 deputat o‘rinining 59 nafari ayollarga tegishli. Senatda esa ayollar ulushi 24,6 foizni (16 nafar) tashkil etadi.

Taqqoslash uchun tarixiy dinamika:

1994-yil: 6,0% (15 deputat)

1999-yil: 6,8% (10 deputat)

2004-yil: 17,5% (21 deputat)

2009-yil: 22,0% (22 deputat)

2014-yil: 16,4% (21 deputat)

2019-yil: 32,0% (48 deputat)

2024-yil: 39,19% (59 deputat)

Ya’ni, so‘nggi 30 yil ichida parlamentda ayollar ulushi 6 foizdan 39,19 foizga – deyarli **6,5 barobarga** oshgan.

IPU reytingidagi o‘rni

Parlamentlararo ittifoq (IPU) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston "Parlamentdagi ayollar" reytingida **92 pog'onaga yuqorilab, 36-o'rinni egalladi**. Bu shuni anglatadiki, O'zbekiston dunyoning 190 dan ortiq davlati orasida ayollar siyosiy vakilligi bo'yicha birinchi o'ttizlikka yaqinlashgan. Global o'rtacha ko'rsatkich taxminan 27 foizni tashkil etganini hisobga olsak, O'zbekistonning 39,19 foizlik natijasi jahon o'rtacha ko'rsatkichidan ancha yuqoridir.

Boshqa xalqaro reytinglardagi yutuqlar

O'zbekistonning gender tenglik bo'yicha yutuqlari bir qator nufuzli xalqaro reytinglarda ham o'z aksini topgan:

Reyting nomi	Oldingi o'rin	Yangi o'rin	O'zgarish
"Gender tenglik va boshqaruv" indeksi	103	52	+51 pog'ona
Jahon banki "Ayollar, biznes va qonun" indeksi	91	48	+43 pog'ona
IPU "Parlamentdagi ayollar"	128	36	+92 pog'ona

"Gender tenglik va boshqaruv" indeksida 103-o'rindan 52-o'ringa ko'tarilish – bu deyarli **ikki baravar** yaxshilanishdir. Jahon bankining "Ayollar, biznes va qonun" indeksida esa 43 pog'onaga yaxshilanib, 48-o'rinni egallash O'zbekistonning qonunchilik bazasini ayollar tadbirkorligi va mehnat huquqlari nuqtai nazaridan sezilarli darajada takomillashtirganini ko'rsatadi.

Ayollarning iqtisodiy va ijtimoiy faolligining o'sishi

Tadbirkorlik va bandlik

O'zbekistonda faol tadbirkor ayollar qatlami shakllanib, bugungi kunda ularning soni **230 ming nafarga yaqinlashdi**. Qishloq xo'jaligida **12 ming nafardan ortiq fermer ayollar** mehnat qilmoqda. Jahon bankining "Ayollar, biznes va qonun" indeksida O'zbekiston 43 pog'onaga yaxshilanib, 48-o'rinni egalladi.

Ta'lim va ilm-fan

Ilm-fan sohasida **6 mingdan ziyod olimlar** faoliyat yuritmoqda. Ta'lim sohasida gender tenglikka deyarli erishilgan – WEF ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda ta'lim subindeksi 0,991 ballni tashkil etadi (maksimal 1 ball). Jahon Iqtisodiy Forumining 2026-yilgi hisobotiga ko'ra, global gender tafovutni yopish uchun o'rtacha 99,5 yil kerak bo'lsa, O'zbekiston ta'lim sohasida bu tafovutni deyarli to'liq yopgan.

Ijtimoiy himoya va huquqiy himoya

Xotin-qizlarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish maqsadida:

"Jinoyatsiz hayot" loyihasi bosqichma-bosqich tatbiq etilmoqda;

Ish joylarida genderni asoslangan tazyiq va zo'rvonlikning oldini olishga xizmat qiluvchi namunaviy ichki nizom loyihasi tayyorlandi;

Tuman va shaharlardagi **"Oila va xotin-qizlar maskanlari"** da 34 mingdan ortiq oilaviy ta'lim va oilaviy maslahat xizmatlari ko'rsatildi.

Yutuqlarga qaramasdan, quyidagi muammolar va kelgusi vazifalar saqlanib qolmoqda:

1-muammo: Ijro hokimiyatidagi past vakillik. Vazirlar Mahkamasida ayollar ulushi atigi 5,7 foizni tashkil etadi. Parlamentdagi 39,19 foiz va hukumatdagi bu past ko'rsatkich o'rtasidagi farq 6,8 barobarni tashkil etadi. Kelgusida ijro hokimiyatida ham kvotalarni joriy etish zarur.

2-muammo: Mahalliy darajadagi vakillik. Mahalliy kengashlarda ayollar ulushi 25 foizni tashkil etadi, bu markaziy darajadagi ko'rsatkichdan ancha past.

3-muammo: Norasmiy to'siqlar. Gender stereotiplari va "siyosat erkaklar ishi" degan ijtimoiy normalar ayollarning siyosiy faoliyatiga to'sqinlik qilmoqda.

4-muammo: Iqtisodiy gender tafovut. Ayollarning ishchi kuchi ishtiroki 39,9 foizni, erkaklarniki esa 72,1 foizni tashkil etadi. Gender ish haqi tafovuti 34 foizga yetgan.

2024-2026 yillarda O'zbekiston ayollarning siyosiy va iqtisodiy ishtirokini oshirish bo'yicha muhim yutuqlarga erishdi: Qonunchilik palatasida ayollar ulushi 39,19 foizga yetdi – bu 1994-yildagi 6 foizga nisbatan 6,5 barobar ko'p. O'zbekiston IPU reytingida 92 pog'onaga yuqorilab, 36-o'rinni egalladi. "Gender tenglik va boshqaruv" indeksida 103-o'rindan 52-o'ringa, Jahon banki indeksida 48-o'ringa ko'tarildi. 2026-yilda qabul qilingan yangi qonun va farmonlar bilan xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mustahkamlandi. Tadbirkor ayollar soni 230 mingga, ilm-fan sohasidagi ayollar soni 6 mingga yetdi. Kelgusida ijro hokimiyati va mahalliy kengashlarda ayollar vakilligini oshirish, iqtisodiy gender tafovutni kamaytirish va ijtimoiy stereotiplarni yengish ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Inter-Parliamentary Union. Ouzbékistan: Données sur les femmes au parlement. IPU, 2026.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O'zbekistonni ayollari baxtli-saodatli yashaydigan mamlakatga aylantirish – eng ulug' maqsad. 2026, 6 mart.
3. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi: oilalarni mustahkamlash va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha 2025-yil sarhisobi va 2026-yilda ustuvor vazifalar. 2026, 3 fevral.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. LEX.UZ, 2026.
5. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali. Xotin-qizlar huquqlarining himoya qilinishi va xavfsiz migratsiya masalalari muhokama qilindi. 2026, 28 yanvar.
6. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2026. Geneva: WEF, 2026.
7. O'zbekiston Respublikasi Saylov kodeksi. 2024-yil.